

Ørsted enge omkring 1918

Af Gustav Johnsen, Sorvad, 1983.

I mine drengeår, omkring 1918, gik der tre hjulspor fra Ørsted ud til engene. Det var vejen ud forbi Bondhøjgård, der nu er asfalteret landevej, og det var den vi kaldte for Midtervejen

Den er stadig et hjulspor ud midt mellem bakkerne. Og så var der Kærvejen, som den også hed dengang.

Dengang lå bakkerne delvis hen i lyng med nogle enkelte granplantager, som alle sammen havde navne eller benævnelser. Bakkerne mellem Bondhøjevej og Sandgårdens marker kaldtes Klipperne. Det var ene små lodder, som muligvis har hørt til forskellige af egnens gårde, men som senere er flyttet med bønderne til aftægtsboligen i Ørsted, for at have et stykke jord at avle kartofler på.

Der var et stykke med graner, som vi kaldte Per Bødkers graner. Længere ude var der nogle graner, og som senere kaldtes for Munkgårdens graner. De fleste af disse lodder - Klipperne- hører, så vidt jeg ved, i dag til Sandgården.

Bakkerne mellem Bondhøjvej og Midtervejen var der ingen beplantning på, der voksede kun en enkelt gran hist og her. Men på bakkerne nær Kærvejen var der nogle få plantager. Den første, nær Ørsted, kaldtes Marius Petersens graner. Længere ude var Købmand Thorups graner. Mellem disse to hold graner, helt ud mod Kærvejen, var der Storebjerg og Lillebjerg. De var bevokset med hassel og forskellige løvtræer. Et herligt sted at plukke nødder.

Storebjerg blev også dengang benyttet som sommerudflugtssted for første og anden klasse i Ørsted skole. Det var en gevaldig udflugt, når vi fik en sodavand og et stykke wienerbrød med. For vi børn ude fra engene havde det også den fordel, at vi kun havde halvt så langt, som når vi skulle til Ørsted skole.

Bakker, som delvis har hørt under Stenalt og forskellige af egnens gårde, blev efter sidste verdenskrig overtaget dels af Ørsted kommune og af Hedeselskabet. Hedeselskabet beplantede sin del som nødhjælpsarbejde (beskæftigelsesarbejde), og det står i dag som et attraktivt sted for sognets beboere.

Hele engdraget, fra Ørsted ud langs Hejbækken til Vivildåen og til Hevring, havde forskellige navne. Fra Præstegårdssengen ud til ejendommene i Ørsted enge, kaldtes for kærene. Nedenfor engene og til Kanalen kaldtes engene.. Udenfor Kanalen, på højre side af vejen mod Sorvad, kaldtes Vasen. På venstre side, mod Vivildåen kaldtes for moseengene. Engene nedenfor Bondhøjgård og Munkgården, mod Hevring, kaldtes for Østerkær.

Hele engdraget, fra Ørsted ud langs Hejbækken til Vivildåen og til Hevring, havde forskellige navne. Fra Præstegårdssengen ud til ejendommene i Ørsted enge, kaldtes for kærene. Nedenfor engene og til Kanalen kaldtes engene.. Udenfor Kanalen, på højre side af vejen mod Sorvad, kaldtes Vasen. På venstre side, mod Vivildåen kaldtes for moseengene. Engene nedenfor Bondhøjgård og Munkgården, mod Hevring, kaldtes for Østerkær.

Hele dette engdrag, udenfor Kanalen, lå i mine drengedage delvis som græsenge og tilhørte forskellige lodsejere fra hele egnen, både fra Ørsted mark, Lille Sjørup, Tørslev og Store Sjørup.

Engene var dengang meget våde. For at afbøde noget på det, blev Kanalen gravet (også som beskæftigelsesarbejde med 85 % tilskud fra staten) fra Hejbækken til Hevring enge.

Vivildåen blev samtidig uddybet.

Jeg mindes som lille dreng, da alle disse mennesker kom cyklende hver dag til og fra dette arbejde.

Engene var dengang også et sandt eldorado for vadefugle. Jeg husker tydeligt endnu, hvordan vildgæssene kom i store flokke både forår og efterår og slog sig ned på græstuer mellem vandpytterne. Der var også et vældigt træk af ænder om efteråret. Jægerne fra Ørsted kom cyklende i lange rækker sidst på eftermiddagen for at prøve, om der var mulighed for at få "en and på tasken". Vi slog heller aldrig græs eller høstede korn, uden der gik to, tre par storke omkring og spiste tudser.

Jeg husker, hvordan vi drenge kiggede på dem, når der skred en tudse gennem halsen. Vi kunne følge bulen efterhånden, som den skred ned. Der var jo hvert år et storkepar på den gamle skole neden for kirken. Nu er storken jo næsten uddøde i Danmark, vel nok på grund af afvanding.

Om vinteren stod det meste af engene under vand, og når der blev frost, kunne vi løbe på skøjter ind til kirken i Ørsted. Eller, som vi gjorde, lave isslæder at stå på og bruge en stage mellem benene. Så kunne vi skyde en gevaldig fart.

Når det blev forår og sommer, blev der en anden slags liv i engene. Så kom bønderne kørende med deres hestevogne med tråd og hegnspæle samt kunstgødning. Så skulle hegnet repareres, og der skulle sættes skub i græsset med gødning. Senere kom de med ungkreaturene og plagene. Der blev liv i engene, når alle disse dyr tumlede rundt derinde i indhegningen. Senere kom folk kørende eller cyklende for at se efter dyrene. Senere var der en del hø, der skulle bjærges. Når de kørte det fine hø hjem, tabtes der lidt hele vejen ind gennem bakkerne. Jeg mindes, hvor dejligt det var at løbe i bare tæer igennem hjulsporene, det var som at løbe på et blødt tæppe.

Der var også nogle stykker, der lavede tørv derude. Tørvejorden blev æltet med vand i nogle trosser, som vi kaldte dem. Det var "kasser", så store, at et par heste eller nogle kvier kunne gå i dem og ælte tørvejorden. Trosserne lavede man af loftbrædderne fra stald eller lade. Brædderne lå løse af samme grund og blev taget ned, når der skulle æltes tørv. Hestene blev styret rundt, som i en hestegang, af en ældre mand, som stod i midten, eller af en dreng. Når det var drenge, der styrede, sad de på den inderste hest med det ene ben oppe på hestens ryg for ikke at blive klemt af hesten ved siden af, men det var jo ikke en stilling for en gammel mand. Under æltningen blev der smidt en spand vand ind, efterhånden som det var påkrævet. Kunne drengen få hesten til at give et spjæt i samme øjeblik, vandet blev smidt ind, så det sprøjtede på ham, der smed vand, var det jo skægt. Efter æltningen kom tørvejorden i forme og blev til tørv.

EJENDOMMENES BELIGGENHED.

Ejendommene i Ørsted enge har ikke altid ligget, som de gør nu.

Den ejendom, som var mit fødehjem, og som nu ejes af min bror, Thorvald Johnsen, har ligget længere ude i engene. Nærmere betegnet i Agnete Bejders eng. Min bedstefar flyttede den for snart 100 år siden til den nuværende plads.

Den blev, nok ubevidst dengang, lagt lige ved siden af en gammel boplads, der blev nemlig fundet en køkkenmødding.

Min bedstefar fandt en masse stenøkser og knive på stedet. Jeg husker den kasse, som min far gik og passede godt på. En dag blev den hentet af en mand fra Århus. Man må håbe, det var en museumsmand. Der kom også enkelte ting til Ørsted skole.

Den ejendom, som ligger yderst, ejes i dag af Arne Sloth. Den har tidligere ligget længere

ude efter Vivildåen og har nærmest været opført som fiskerhus. Der er en del, der tyder på, at ham, der opførte ejendommen, oprindeligt er kommet sejlene dertil i en båd og muligvis har brugt båden som tømmer til at opføre huset med. Der findes i dag et stykke tømmer i Arne Sloths stuehus, hvorpå der står "Prins Frederik", muligvis navnet på den båd, han kom sejlene i.

Da huset blev opført på sin nuværende plads, flyttede tømmeret antagelig med.

Den ejendom, som i dag ejes af Frede Mathiasen, og som i mine drengeår ejedes af familien Didriksen i mere end en menneskealder, har altid ligget på sin nuværende plads.

Den ejendom, som min bror, Vilhelm Johnsen, beboer, har været ejet af familien Karlsen i flere slægtled. Den har tidligere ligget mere sydligt, nede i engene. Den blev flyttet til sin nuværende plads af Martin Karlsons far, Karl Johnsen, som var enkemand i mange år. Han havde en husbestyrerinde, som hed Kristiane. I mange år efter hendes død fortaltes det, at hun var en stærk kvinde. Der var engang en hest, der var gået i en blødning (i bløde) nede i engen. To mand var gået ned for at hjælpe den op, men de magtede det ikke. Så kom Kristiane, og hun løftede den så meget, at den ved egen hjælp kom fri. Men Kristiane havde træben og kom selv til at sidde fast, så mændene måtte hjælpe hende op.



Mellem mit hjem og Karlsons ejendom lå der en ejendom, som tilhørte Ras Brock, men den brændte ved lynnedslag det samme år, som jeg lå i barnevogn. Den blev ikke genopført. Jorden blev solgt til købmand Peter Laursen i Ørsted, som straks beplantede den med graner, Peter Laursens graner.

Længere omme i Vesterkær, i Munkgårdens eng, lå der også et hus, som kaldtes Krikkehuset. Jeg husker lige de sidste rester af det.

Ørsted enge, lige fra fjorden og til Kattegat, nedenfor Hevringholm, har fra gammel tid stået under vand og dermed dannet krans om Rougs Ø, og jeg mindes så tit, når der kom ældre mennesker i engene, at de snakkede en del om, hvordan der mon havde set ud, dengang da der var boplads ved mit hjem og boplads ovre ved Sorvad Bjerg. Levede de af jagt og fiskeri, eller, som nogen mente, var det kanibaler, som levede dengang. Det skal jeg lade stå hen i det uvisse.

Vivildåen, som Gustav Johnsen omtaler, er egentlig Hevringåen.

Huset, som Vilhelm Johnsen boede i, er siden (1986) faldet sammen og ligger som ruin.